

винного в його несправедливості, робить засудженого більш жорстоким, породжує в його свідомості почуття образи, неповаги до суспільства, держави, її законів. Дане несприйняття висунутого вироку та відсутність страху ускладнюють виховний процес та негативно впливають на виправлення засуджених. Особи, які вважають покарання надмірно суворим, частіше вчиняють правопорушення, невдоволені умовами утримання, виправдовуючи свої вчинки, а заходи виховного характеру сприймають як додаткове навантаження. До того ж, призначення максимально великих строків не здатне надати ніякого позитивного впливу на виправлення особи. Навпаки, більш жорсткі міри тільки ускладнюють можливість виправлення особи. Протягом довгого ув'язнення негативне ставлення до суспільства лише посилюється, найчастіше після довгого ув'язнення людина виходить на волю, не маючи ні родини, ні засобів існування. Таким чином, після відбування покарання звільниться особа агресивна, безжалісна, конфліктна, що хоче помститися суспільству за нанесену шкоду. Застосування позбавлення волі, за словами О. В. Беци, є «свого роду бумерангом, який, будучи спрямований на злочинця, негативно відбивається на самому суспільстві» [2, с. 36].

Таким чином, значущість покарання у боротьбі зі злочинністю визначається не його суворістю, а справедливістю, невідворотністю, своєчасністю та неминучістю застосування за кожний вчинений злочин. У зв'язку з цим кращим є використання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Так, наприклад, громадські та виправні роботи розглядаються як ефективні превентивні й виховні заходи, позбавлені негативних якостей, що притаманні позбавленню волі. Вони дозволяють краще, ніж позбавлення волі, пристосовувати людей до праці, не розривати соціально корисні зв'язки, і таким чином, вони є важливим засобом загального зменшення кількості засуджених, які знаходяться у місцях позбавлення волі, і є більш ефективними для запобігання рецидиву. При цьому не можна не звернути увагу на матеріальний аспект: такі роботи є значно дешевшими для здійснення, ніж позбавлення волі, і дають змогу широко залучати громадськість та трудові колективи до виправлення засуджених і контролю за ними. Зрештою, покарання, не пов'язані з ізоляцією від суспільства, широко застосовуються у всьому світі та довели свою високу ефективність, в тому числі сприяли зменшенню рецидивної злочинності [3, с.46]. Однак їх зміст (наприклад, розміри штрафу, строки виправних робіт і т.д.) слід зробити таким, щоб ці заходи могли бути реальними альтернативами позбавленню волі. Зокрема, це необхідно для того, щоб не зменшувалася роль загального попередження при застосуванні таких покарань. Вони повинні мати істотний каральний потенціал і для того, щоб їх ширше застосовували суди, а суспільна думка оцінювала як достатні покарання. Покарання повинно бути відповідним тяжкості вчиненого злочину. Тільки таке покарання винний та інші особи сприймають як остаточний і дійсно заслужений наслідок злочинної поведінки. Проте треба відмітити, що найкращою стратегією боротьби з рецидивною злочинністю є запобігання злочинності первинній. На цьому етапі запобіжні заходи виступають, так би мовити, заходами подвійної превенції: не допускаючи вчинення первинного злочину, усувається будь-яка вірогідність вчинення й наступного. Після другого засудження, яке є критичним у подальшому формуванні характеру рецидивіста, суспільство має справу лише зі зняттям симптоматики, але не з можливим перевихованням особи. А тривалий строк позбавлення волі можна розглядати як відстрочку рецидиву, але не як вирішення проблеми.

На підставі викладеного можна зробити наступні висновки: застосування покарання завжди повинно здійснюватися з додержанням таких основних напрямків, притаманних кримінальній політиці, як застосування суворих мір покарання до рецидивістів і осіб, що вчинили тяжкі злочини; застосування менш суворих мір

покарання, передусім покарань, не пов'язаних з ізолюванням винного від суспільства, і навіть умовного засудження або відстрочення виконання покарання до осіб, які уперше вчинили менш тяжкі злочини або злочини, що не являють великої суспільної небезпеки. Поєднання цих двох напрямків є обов'язковим у здійсненні каральної політики судових органів на сучасному етапі боротьби зі злочинністю.

Література

1. <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=64106>
2. Кримінально-виконавче право: Підручник / За ред. О.В.Беци, М.І.Малькіна. – К.: Атіка, 2002. – 96 с.
3. Ковтун В.С. Питання застосування додаткових покарань / В.С.Ковтун // Вісник Прокуратури. – 2008. – №11. – С. 46.

Науковий керівник - Михайліна Т.В., старший викладач кафедри Державно-правових дисциплін

ВІДМЕЖУВАННЯ ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ ВІД ПРИТЯГНЕННЯ ЗАВІДОМО НЕВИННОГО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Сийплові Микола Васильович,
заступник начальника слідчого відділу
податкової міліції ДПА у Закарпатській області,
кандидат юридичних наук*

Конституція України (ст. 28) встановлює, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Цьому кореспондує і ч.3 ст. 22 КПК України, що забороняє домагатися показань обвинувачуваного, підозрюваного, свідка, потерпілого, експертів шляхом насильства, погроз та інших незаконних дій. Саме порушення цих вимог утворює склад злочину, передбачений ст. 373 КК України.

У судовій практиці виникають численні проблеми при відмежуванні вказаного злочину від суміжних. Як відомо, суміжні склади злочинів розрізняються по одній або декількох ознаках, і споріднені по характеру суспільної небезпеки. Правильна кваліфікація суміжних складів обумовлена чіткістю встановлення розмежувальних ознак, які присутні або відсутні в відповідному діянні. Нерідко суміжні склади співвідносяться як загальне і особливе, як, наприклад, в злочинах у сфері службової діяльності та проти правосуддя.

Тому предметом нашого дослідження стало питання відмежування таких суміжних злочинів, як примушування давати показання (ст. 373 КК України) та притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України).

Перша відмінність між вказаними злочинами полягає в ознаці об'єкта злочину (потерпілому). Потерпілими від примушування давати показання є більш широке коло осіб, а ніж в притягненні завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Крім обвинуваченого, ними є підозрюваний, потерпілий, свідок, експерт. Окрім того, слід зауважити, що КПК України не передбачає таких процесуальних норм, як допит понятих, спеціалістів, перекладачів тощо, хоча на практиці їх, при необхідності, допитують як свідків. Виходячи з цього, вчинення відносно останніх примушування

до певних дій під час досудового слідства може кваліфікуватись як злочин у сфері службової діяльності – ст. ст. 364, 365 КК України.

Наступна відмінність полягає в ознаках об'єктивної сторони складів злочинів.

Об'єктивну сторону складу злочину, який передбачений ст. 373 КК України, складають незаконні дії, які є засобом примушування особи давати показання під час її допиту. Ці дії можуть проявлятися в різних погрозах, адресованих допитуваному або його близьким родичам (наприклад, залишенні без їжі, води, сну, образі його релігійних або національних почуттів, погіршенні режиму тримання під вартою, притягненні до відповідальності близьких, застосуванні фізичного насильства тощо). Незаконні дії при допитах можуть полягати також в *обмані, фальсифікації пред'явлених особі матеріалів слідства*, в різних обіцянках (наприклад, надати наркотики тощо). Відповідний склад злочину є формальним-вважається закінченим з моменту здійснення незаконних дій, які направлені на примушування давати показання.

Щодо притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України), то об'єктивну сторону вказаного злочину також складають незаконні дії але вони можуть вчинятися без участі особи (потерпілого), коли місцезнаходження останнього невідоме. Так, відносно такої особи слідчим може бути заочно складена постанова про притягнення як обвинуваченого і цю особу оголошують в розшук. Цей склад злочину є також формальним але на нашу думку, є закінченим з моменту здійснення незаконних дій-підписання складеної постанови про притягнення як обвинуваченого.

Тобто відмінність в ознаках об'єктивної сторони складів вказаних злочинів полягає в змісті та способі незаконних дій.

Характеризуючи суб'єктивну сторону цих складів злочинів, слід відмітити, що вони вчинюються лише з прямим умислом. Мотиви дій для кваліфікації значення не мають.

Що стосується суб'єктів складу злочину, то тут є суттєві відмінності. Недивлячись на те, що за змістом суб'єкт досліджуваних складів є спеціальним, за формою він є різним. Так, суб'єкт злочину за ст. 373 КК України-працівник правоохоронного органу, який проводить дізнання або досудове слідство. Суб'єктом злочину, який передбачений ст. 372 КК України є слідчий (слідчий прокуратури, слідчий органів внутрішніх справ, слідчий органів безпеки, слідчий податкової міліції), прокурор, начальник слідчого відділу (можуть виступати в якості співвиконавців), окрім особи, яка проводить дізнання.

Тобто, на відміну від ст. 372 КК України, коло суб'єктів злочину, передбаченого ст. 373 КК України, є ширше, так як ними можуть бути і особи які проводять дізнання.

Якщо примушування давати показання поєднується з задумом використати ці показання і притягти допитуваного до кримінальної відповідальності за злочин, який він завідомо не вчиняв, то такі дії кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених ст.ст. 372 та 373 КК України. Якщо ж, навпаки, результати примушування давати показання лягли в основу непритягнення винного до кримінальної відповідальності, дії слідчого або особи, що проводила дізнання, слід кваліфікувати, крім ст. 373 КК України, при наявності підстав, ще й за ст. 365 КК України.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про відмінність складів злочинів, які передбачені ст.ст. 373 та 372 КК України в наступному: 1) в ознаках об'єкта (потерпілому); 2) в ознаках об'єктивної сторони (у змісті та способі

проведення процесуальних дій); 3) в ознаках суб'єкта (за ст. 373 КК України визначено більш широке коло можливих суб'єктів злочину).

ОЦІНКА КАРАНОСТІ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 134 КК УКРАЇНИ

*Сковородько Ярослава Анатоліївна,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*

Право на життя затверджене Загальною декларацією прав людини (1948р.), зафіксоване у ст. 2 Конвенції Ради Європи про захист прав людини та основних свобод (1950 р.), ст. 6 Конвенції про права дитини (1989 р.) та у великій кількості законів різних держав світу, зокрема стаття 27 Конституції України встановлює: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Як і деякі інші репродуктивні права людини, право на припинення життя власної дитини не може викликати однозначного ставлення. Згідно Декларації щодо медичного абортів, прийнятої в Осло (прийнята 24-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Осло, Норвегія, серпень 1970 р., внесені поправки 35-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Венеція, Італія, жовтень 1983 р.), обставини, за яких життєві інтереси матері зіштовхуються з життєвими інтересами ненародженої дитини, породжують дилему і ставлять питання, чи повинна свідомо перериватися вагітність; різноманіття точок зору щодо цієї ситуації породжує різноманітність ставлень до життя ненародженої дитини; це сфера особистих переконань та совісті, яку необхідно поважати.

Легалізація абортів допомагає попередити смертність жінок репродуктивного віку, що є запорукою власне майбутнього існування держави. Заборона абортів, на жаль, не зменшить суттєво їх загальну кількість, а кількість ускладнень збільшиться у декілька десятків разів, оскільки значно більша кількість жінок шукатиме будь-яку можливість здійснити кримінальний аборт або їхатиме з метою його здійснення до тих держав, де він залишиться легалізованим.

Протиприродне переривання вагітності може бути патологічним або штучним. У свою чергу, штучний аборт поділяється на правомірний та незаконний, у т.ч. кримінально караний. Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 134 Кримінального Кодексу України, визначається тим, що це діяння може супроводжуватись різними ускладненнями - кровотечами, сепсисом, безпліддям, психічними аномаліями, смертю тощо.

Обов'язковою ознакою кримінального абортів є настання злочинного наслідку - припинення вагітності, з цього моменту, злочин вважається закінченим. Якщо ці наслідки не настали, то вчинене кваліфікується як замах на аборт за ст. 15 і відповідною частиною ст. 134 КК України.

Незаконне проведення абортів - злочин умисний. Необережне припинення вагітності під ознаки ст. 134 КК України не підпадає.

За відповідних умов припинення вагітності може бути підставою для відповідальності за необережне тілесне ушкодження (ст. 125 КК України).

Аборт може бути проведений з різних мотивів (користь, співчуття). Судова статистика свідчить, що аборт проводять лікарі (12,3%), медичні сестри й акушерки (11,6%) та особи, які не мають ніякої медичної освіти (76,1%) .